

גליון מס' 33 / ר"ח אייר תשפ"ד

פִּיסַת מְדְבָר וְהַר

העלון החודשי של מרכז סיור ולימוד סוסיא

תוכן העניינים

על הנעשה בביס'ש / **עמוד 3-4**

"שְׁאוֹ-מָרוֹם עֵינֵיכֶם..." – הפינה האסטרונומית / **עמודים 5-6**

"מעשה שהיה... היום לפני / **עמודים 7-10**

"לנוע לנוע" - המלצות חמות לטיול משפחתי / **עמודים 11-13**

טבע בעונה / **עמודים 14-15**

כולם רוצים שירים פשוטים / **עמוד 16**

מה חדש במסו"ל סוסיא?

קצת על מה שהיה ועל מה שצפוי לנו החודש...

פעילות חול המועד פסח - זכינו במהלך חול המועד להוציא לפועל מספר סיורים על רכס התוואמין ובאתר סוסיא העתיקה. העפלנו לרכס עם רכבים, ערכנו תצפיות וסיפרנו על חלוצים מהעבר וחלוצים מהווה.

מרגשת במיוחד היתה הכניסה לסמוע בתקופה זו. נכנסנו בגאון עם אור ראשון בשיירת רכבי צבא ואוטובוס מלא. ערכנו תפילת הג שמחה ומרגשת בבית הכנסת העתיק. שמענו הסבר מאלף מדורון שר אבי על תולדותיו של המבנה. לאחר הכניסה לסמוע יצאנו בשני אוטובוסים מלאים לברכת כרמל בכפר כירמיל, הבאים הרבים נהנו מהמים ומהסבר קצר על המקום. **תודה עצומה לנו חבים למח"ט יהודה ולכוחות הביטחון שבזכותם התאפשרה הכניסה הזו.** בזכות נחישותם להוציא סיורים אלו ודחיפתם, זכינו לממש כמיהת לב לפקוד אתרים אהובים וחשובים. מוזמנים להצטרף לכניסות הבאות עקבו אחר הפירסומים!

יום הזיכרון - ביום הזיכרון נוציא סיור בעקבות לוחמים ביום הזיכרון. הסיור ייצא ממיתרים לאחר הטקס במקום. נעבור עם רכבים פרטיים בנקודות שונות בהר המספרים את סיפורם של קרבות משמעותיים מתש"ח ועד תשכ"ז... מוזמנים להרשם.

יום העצמאות - בליל יום העצמאות יתקיים ערב שירה נוסף בסדרה [התשיעי במספר] באתר סוסיא הקדומה. לילה קסום ומרגש. **וביום העצמאות בשעה 10:00** בבוקר נוציא סיור ברכבים פרטיים לרכס התוואמין. בסיור נעבור בין נקודות התיישבות חדשות וותיקות ונספר את סיפורן. דווקא בימים אלו, ימי מלחמה, יש בסיור כזה עוצמה מיוחדת. מוזמנים!

חוצה יהודה ושומרון - בקרוב תחל סדרה ייחודית וחד פעמית של 18 טיולים לאורך יהודה ושומרון, ממורדות הגלבוע בצפון השומרון ועד לספר המדבר בדרום הר חברון! בטיולים נעבור במקומות היפים, המעניינים והנסתרים ביהודה ושומרון הטיולים יתקיימו בימי שישי אחת לשלושה שבועות במשך כשנה, והם מיועדים למטיבי לכת. את הטיולים יובילו מדרשות ובתי ספר שדה רבים ביהודה ושומרון, כאשר כל גוף ידריך ויוביל את הטיולים באזור שלו. ואנחנו כמובן, באזורינו! רכז הסדרה הוא, אלקנה סוקולבר. מוזמנים לעקוב אחר הפרסומים ולהרשם לעידכונים.

ואיך לא תפספסו אירועים וטיולים? - במהלך הזמן האחרון, שאלו אותנו אנשים שפספסו טיול כזה או אחר, איך אפשר להישאר מעודכנים? אז הינה ריכוז האפשרויות עבורכם לשמור על קשר ולדעת מה נעשה ומה צפוי.

- **קבוצת וואצאפ** "עדכונים ביס"ש סוסיא", עדכונים שוטפים.
<https://chat.whatsapp.com/BsfhLet1tIP2MNCtZYK9i0>
- **ערוץ וואצאפ** "מרכז סיור ולימוד סוסיא", שקט ולא קופץ בהודעות.
<https://whatsapp.com/channel/0029VadHFyRLo4hnEdplz816>
- **דף הפייסבוק** שלנו "מרכז סיור ולימוד סוסיא" מתעדכן גם הוא.
- **רשימת תפוצה במייל**. רק תבקשו נכניס אתכם.
- **אתר האינטרנט שלנו**. [/https://susya.org.il](https://susya.org.il)
- **וכמובן עלון זה**, שבו אנחנו משתדלים לעדכן אחת לחודש. בו כמובן הערך המוסף הוא התוכן הסביבתי שמוענק לכם לקריאה מעשירה

לכל טיול, הדרכה, ארוח או סתם התייעצות קטנה אנחנו כאן מחכים לטלפון שלכם (אפשר גם בהודעה כמובן...)

טל ונגרובסקי רכזת ההדרכה 0584825001
חמי זלצר מנהל חינוכי 0549448530
או במשרד – 029961148

יום הזיכרון בהר חברון
עם בית ספר שדה סוסיא
"אך נזכור את כולם"

הציבור הרחב מוזמן להצטרף
לסיור ברכבים פרטיים 'בעקבות לוחמים'
יציאה מבניין המועצה ביום הזכרון בשעה-12:00
[אחרי הטקס במקום]
המסלול: גשר דבמבם - משטרת א-רהווה - דרך נוף יער יתיר - משטרת אל מדפע
סיום משוער ב-14:00
* הסיור ללא תשלום, מחייב הרשמה בקישור המצורף

הסיור בהדרכת אהרן פנסילבר

<https://tickchak.co.il/6285>

יום העצמאות בהר חברון
עם בית ספר שדה סוסיא
זה הזמן לומר בגאון: 'אנחנו כאן לנצח!'

הציבור הרחב
מוזמן להצטרף לסיור בהדרכת ביס"ש סוסיא
ברכבים פרטיים
בין תצפיות ונקודות התיישבות ותיקות וחדשות בהר חברון
יציאה ב-10:00 מהחנייה ליד בית הכנסת כגבעת חנן משם נעפיל לרכס התוואמין
סיום משוער ב-12:00 בטבילה מרעננת בבור באביגיל
הסיור בעלות של 10 ש"ח, הרשמה בקישור המצורף

<https://tickchak.co.il/62873>

ניעש א-להים את-שני המארת הגדלים (בראשית א פסוק ט"ז) / טל ונגרובסקי

מתוך הספר - 'צבא השמיים' של ד"ר ניסים וידאל.

החודש נדבר על גורם בשמיים שאותו לא רואים במשך הלילה אלא נראה דווקא ביום והוא- השמש. מקור האנרגיה, החום והאור שלנו במשך אלפי שנים. אמנם אנחנו רואים אותה בכל יום ונדמה שיש לנו איתה הכרות מעמיקה, אבל פה ננסה לגלות עוד כמה דברים מיוחדים- שלא ידענו על השמש. השמש, או חמה בשמה השני, היא כוכב גז ענקי שנמצאה במערכת השמש שלנו- ע"ש כוכב השמש שהוא הכוכב היחיד במערכת הזו שבגלל שהמסה שלו כל כך גדולה הוא זכה לתואר "כוכב שבת" וזה אומר שהוא הכוכב היחיד שלא זו, בעוד שאר הכוכבים במערכת השמש הם "כוכבי לכת" שזוים סביבה מכוח המשיכה. השמש גדולה עד כדי כך, שאפשר להכניס את גודלו של כדור הארץ בתוכה כמיליון פעמים. היא רחוקה מכדור הארץ בכ-8 דקות אור- יחידת מידה שאיתה מודדים את המרחקים העצומים שבגלקסיה. (כדי לסבר את האוזן- הירח רחוק מאיתנו בכ- שניית אור שזה- 384,000 ק"מ מאיתנו). זה אומר שהאור שיוצא מהשמש ברגע זה- יגיע לכדור הארץ ונוכל לראות אותו בעוד כ-8 דקות. השמש עשויה ברובה ממימן, מהליום ומגזים נוספים שמרוב החום והבעירה שיש כל הזמן על שמש הם נשרפים ומשתחררות כמויות חום אדירות שמגיעות לכ-6,000 מעלות, ובמרכז של השמש אפשר להגיע לכ-15,000,000 מעלות!

בעבר התקשו להבין, איך השמש מצליחה להחזיק בעירה זו מאות ואלפי שנים? בכל יום, כל דקה ושעה, השמש נמצאת במעלות המדויקות לה ולא פחות או יותר מכך- אחרת היינו בבעיה פה בכדור הארץ. עם השנים חוקרים הבינו שבתוך השמש ישנו מעין "כור גרעיני" שבווער ומגיע לכ-15,000,000 מעלות ונותן לשמש אנרגיה שלא נגמרת ומשאיר אותה בוערת וחמה. גלי החום של השמש מתחילים מפנימיותה במעלות גבוהות מאוד ולאט לאט מתמעטות עד שמגיעות לשכבה האחרונה שהיא העטרה- מין אטמוספירה שמגבירה את עוצמת הבעירה של השמש בכך שהיא עוטפת את השמש ושומרת בתוכה את כל החום והגזים המשתחררים מלצאת החוצה. לפעמים, טמפרטורות השמש יוצרות גלים על פני השמש בין כל הגזים השונים שלה והם זזים בעוצמה גדולה שלא תמיד כל פליטות הגז הללו נבלעות בעטרה של השמש וזו תופעה יפה ומעניינת שנראית- התפרצויות שמש או כתמי שמש. כתמים יותר כהים ופחות חמים משאר השמש שמשאירים עליה כתמים. לפעמים הם גדולים יותר ומרשימים לפעמים שגרתיים ולא ייחודיים מדי.

(נקודה חשובה להבהרה- אסור בשום אופן להסתכל על השמש סתם ככה כדי לראות אותה וגם כדי לחפש בה דברים מיוחדים.)

השמש חשובה בחיינו ולאורך ההיסטוריה אנחנו רואים את החשיבות שאנשים נותנים לה בחיים: בתרבות היוונית והרומית ישנו את אל השמש- "הליוס" (חומר ההליום שהתגלה על השמש נקרא על שמו של אל השמש), ואח"כ בתרבות הנוצרית שבה השוו את ישו לשמש. כמוכן שאצלנו בתרבות היהודית השמש לוקחת חלק. אמנם יש איסור מובהק אסור לראות בשמש כאל, אך יש לה משמעות. השמש נבראה בששת ימי הבריאה, לוח השנה שלנו הוא גם ירחי וגם שמש, עיבור השנה הוא ע"פ השמש...

חודש אייר מקורו במילה "אורו" באכדית שמשמעותה "אור", ובתנ"ך חודש אייר מוזכר בתור חודש זיו (מלכים א, פסוק ל"ז) מילה אחרת לאור כלשהו.

חודש אייר הוא חודש שמלא בסיפורי גבורה גדולים ובניצחונות, לצד זיכרון וכאב אישי לאומי גדול. השנה, הימים האלו מורגשים עוד יותר ומורגש בהם ההבדל הדק שבין הימים המחוכרים הללו, ממש כמו שעת בין השמשות- שעת הדמדומים של היום, שקשה להבדיל בה מתי מתחיל הלילה ונגמר היום.

"תנו רבנן: בין השמשות ספק מן היום ומן הלילה, ספק כולו מן היום, ספק כולו מן הלילה - מטילין אותו לחומר שני ימים..
ואיזהו בין השמשות? משתשקע החמה, כל זמן שפני מזרח מאדימין...
רבי יוסי אומר: בין השמשות כהרף עין, זה נכנס וזה יוצא ואי אפשר לעמוד עליו..." (מסכת שבת, ל"ד)
"החודש האמצעי, חודש הזיו, הוא אשר קלט את ההכשר המורכב של העצמות הטיפוסית הישראלית..
ומתוך אופיו המיוחד, עם כל מה שהוא משמש בתור מעביר ממעמד חזיון גדול, של יציאת מצרים, למעמד
המתרומם מכל מכל גדלות של מתן תורה... יש בו גם משום תוכן עצמי, מורכב..." (הרב קוק, עין אי"ה שבת,
ט', ג"ה)

אולי לא סתם חודש אייר, חודש הזיו, נבחר להיות חודש הגבורה של עם ישראל לדורותיו, שהוא זה
המעביר בין שני מאורות גדולים- בין יציאת מצרים, הלידה של עם ישראל, אל מתן תורה, המעמד הכי
חשוב בהיסטוריה של עם ישראל עם הקב"ה ובתוך חודש אייר עובר הזיכרון שלנו יחד עם הגבורה.

צילום: יהודה ונגרובסקי

קרב ניצנים / נטע שמחי

בשעות הבוקר, בתאריך כ"ט באייר התש"ח, 7 ביוני 1948, הגיע דיווח בהול למטה גדוד 53 של חטיבת גבעתי שישב בבאר טוביה: "המצב קשה ואולי נואש! המצרים על הגדר והתחמושת אוזלת. הצבא המצרי בכל המשק. העניין אבוד. אני משמידה את מכשיר הקשר ויוצאת להילחם".

המדווחת הייתה הקשרית של קיבוץ ניצנים, מירה בן ארי, שדיווחה למטה את מצבם הנואש של הלוחמים בקיבוץ בקרב נגד המצרים.

קיבוץ ניצנים הוקם על ידי תנועת העובד הציוני בחנוכה 1943 על קרקע שנרכשה שנה קודם לכן על ידי קק"ל. הקיבוץ היווה נקודת התיישבות עברית בלב אזור ערבי, כיוון שהוא שכן בין העיירות הערביות איסדוד (אשדוד) והכפר חמאמה מדרום, ומג'דל (אשקלון של היום) מצפון, מדרום-מזרח הכפר הערבי ג'וליס ומערב דיונות וים המרוחק שניים שלושה קילומטרים בלבד מן הקיבוץ. בשלב הזה יודעים מה קורה באירופה, ומתכננים שתהיה אפשרות העפלה לארץ דרך ניצנים שסמוכה מאוד לים.

עוד לפני פרוץ מלחמת העצמאות סבלו תושבי ניצנים מהתנכלויות מצד ערביי האזור, ואף חבר קיבוץ נרצה בהמתינו לאוטובוס. בכ"ט בנובמבר 1947 עוברת ההחלטה באו"ם על תכנית החלוקה בה נקבע שארץ ישראל תחולק לשתי מדינות, ערבית ויהודית. השמחה בארץ גדולה מאוד אך לוותה ברגשות מעורבים, כי הערבים כצפוי דחו את התכנית ולמחרת ה-29 בנובמבר פרצה מלחמת העצמאות. שטחו של קיבוץ ניצנים נכלל בשטח המדינה הערבית, ואנשים כמו תושבי ניצנים, גוש עציון ובית הערבה שמחים כמו כולם על תכנית החלוקה, אך בו בעת חוששים לעתידם הקרב. מה נדרש מהם לעשות? לעזוב את קיבוציהם ולעבור לשטח שנקבע כשטח המדינה היהודית או שמא להישאר ולהילחם? אנשי קיבוצים אלו מקבלים תשובה, ופוקדים עליהם לא לעזוב ולהילחם על המקום.

כבר בבוקר למחרת החלטת האו"ם לא היה ניתן להגיע לקיבוץ ניצנים מכיוון שהערבים חסמו אותם ומבינים שהמערכה החלה והם נתונים במצור. הקשר עם העיר והסביבה נותק ורק לפעמים פרצו משוריינים והצליחו להגיע לקיבוץ כי הערבים התקיפו את הדרכים. הטופוגרפיה של קיבוץ ניצנים מהווה חיסרון למגיני הקיבוץ כיוון שהוא שוכן בגיא ומוקף בגבעות ומבודד מאוד. היישוב היהודי הקרוב ביותר הוא באר טוביה שממוקם שמונה קילומטרים מהקיבוץ. חברי הקיבוץ לא שאננים ומיד מתחילים להתכונן ללחימה ממושכת. הם מקימים עמדות הגנה והתקפה סביב לקיבוץ, חופרים תעלות קשר, מותחים גדרות, בונים קירות מגן, וכמובן מתחמשים ומתאמנים. בגזרה הדרומית שנחשבה למסוכנת יותר נפרש שדה מוקשים וגדר כפולה. על ניצנים הגנו 67 חברי וחברות קיבוץ, ובהמשך כשבמטה הלחימה מבינים שהמצב מחמיר נוספו אליהם לוחמים מגדוד 53 של חטיבת גבעתי.

התקפות הערבים הולכות ונעשות תכופות, וב-21 במרץ 1948 יוצאת שיירה מניצנים של מכונית משא ושני משוריינים. השיירה עולה על מוקשים שהערבים הניחו, המוקשים התפוצצו והחל קרב יריות עז. הערבים ניסו לפרוץ לקיבוץ אך הלוחמים הדפו אותם. בהתקפה הזו שנקראה לימים "שיירת ניצנים" נהרגו ארבעה לוחמים שביניהם נהרג מפקד ניצנים, שלמה רובינשטיין, שאותו החליף מפקד חדש - אברהם שוורצשטיין.

למחרת ב-22 במרץ יצאו חיילים מהקיבוץ לפעולת תגמול ופגעו בתחבורה ערבית, לאחר התקיפה הזו המצב משתנה ומתחילה מערכה רצופה שנמשכת כל הזמן, יש יריות ובלתי אפשרי להסתובב בחופשיות בשדות של הקיבוץ.

ב-11 במאי מבוצעת פעולה נועזת ע"י יהודים, הם כובשים כמה מכפרי הסביבה ביניהם גם כפר בית דראס ששימש קן למרצחים. תושבי הכפרים בורחים בבהלה ויש להם המון הרוגים. למרות הפעולה

הגדולה הדרך לניצנים עדיין נצורה ומיום ליום מורגש מחסור במצרכים חיוניים ואף סכנת צימאון דם של הערבים.

אל לוחמי הקיבוץ מגיעה יומיים לאחר מכן ידיעה על נפילת גוש עציון, והיא מפילה את רוחם כיוון שיש דמיון רב בין יישובי גוש עציון לניצנים. הקיבוץ אף הוא מבודד ומנותק משאר היישובים היהודיים.

יום לאחר מכן, ב-14 במאי, ה' באייר התש"ח הם מאזינים לטקס הכרזת המדינה ובערב מתאספים כל הקיבוץ לציין את האירוע המרגש, הם מדברים על הערך הגדול של היום הזה ועל אף שרוחם נפולה והקושי והעייפות מורגשים, הם פוצחים בריקודים ובשירים.

יום לאחר הכרזת המדינה, חמשת צבאות ערב פולשים אל תוך מדינת ישראל הצעירה ומלחמת העצמאות עולה שלב. מספר שעות לאחר מכן מתקבלת החלטה לפנות את כל הילדים והנשים מיישובי החזית שחוו עד כה את האירועים הקשים למקום מבטחים. את ילדי ונשות קיבוץ ניצנים מפנים לבאר טוביה, כשהתכנון לצאת בלילה. הפרידה קשה אך הכרחית, ובעשר בלילה בתאריך ה-16 במאי הם יוצאים לדרך יחד עם האבות והחיילים. הם יוצאים בצעידה חרישית כשבאמצע הדרך הם פוגשים את הפלוגה שהגיעה לקחת אותם מבאר טוביה. הנשים והילדים מגיעים בשלום והמלווים חוזרים לניצנים בשלום. המבצע, שקיבל את השם "מבצע תינוק" מסתיים בהצלחה רבה בכל יישובי החזית.

הצבא המצרי פולש מדרום מדינת ישראל, כשיעדם הסופי הוא תל אביב. ב-29 במאי, יושב תצפית בגבעת המיכלים בניצנים ורואה שיירה ארוכה של טנקים מצריים. בתחילה הוא חושב שהם יפנו לניצנים, אך למרבה ההפתעה הם חולפים על יד ניצנים כשפניהם צפונה. חולפים עוד ועוד כלי רכב מצריים שמספרם הסופי מגיע לאלף מאתיים ואף אחד מהם לא נוגע בקיבוץ. הלוחמים ההמומים ממהרים להודיע לחטיבת גבעתי שיש המוני מצרים בדרך אליהם כשפניהם לתל אביב. במפקדה תמהים עד מאוד ולא מבינים כיצד זה הגיוני מאחר ולא הגיע אליהם אף מודיעין בניהון. שמעון אבידן, מפקד חטיבת גבעתי, שומע את הידיעה הזו ומגיע במהירות לתצפית, שממנה הוא רואה שהמצרים נבלמו שלושה קילומטרים אחרי איסדוד ואינם יכולים להתקדם כיוון שהגיעו לגשר שמעל נחל לכיש שפוצץ על ידי חבלני גבעתי שבועיים קודם לכן. אבידן נוסע חזרה למפקדה ומבקש שיגיעו מטוסי קרב במהירות לגשר. המטוסים מפציצים את המצרים ההמומים שהחלו לבנות את הגשר מחדש בינתיים. המצרים נבלמים בגשר וזו הנקודה הצפונית ביותר שהגיעו אליה ולכן נקרא הגשר: "גשר עד הלום". מכיוון שנעצרו בגשר, גבר להט המצרים לפנות לאחור ולכבוש את הקיבוצים שחלפו על פניהם ובכך להתחיל לנתק את הנגב משאר הארץ.

בקיבוץ ניצנים באותו שלב הכוח כלל 141 לוחמים בלבד, ונשקם היה מועט עד שאפילו לא לכל לוחם היה נשק אישי. למראית עין המצב נראה רע, אך רוחם של הלוחמים נותרה איתנה למרות שהקיבוץ היה נצור והיה נתון מידי יום להפצצות והפגזות בלתי פוסקות של המצרים. בתחומי הקיבוץ היו שלוש עמדות חשובות: גבעת שלושת המכלים, גבעת חדר האוכל ו"הארמון" (מבנה שנבנה על ידי הבעלים הערביים שהקרקע נרכשה ממנו. כיום שוכן במבנה זה ביס"ש שקמים). בין כל הנקודות הללו חיבר קו של תעלות קשר.

לילה אחד הגיעו שני סיירים מהצבא כדי קצת לקבל מלוחמים מידע על מה קורה איתם ואף סיפרו להם שמהבסיס ידאגו להביא להם בזמן הקרוב אספקה חיונית, אך בשביל קיבוץ ניצנים זה היה מאוחר מדי.

בלילה בין ה-6 ל-7 ביוני החלה התקפת המצרים על ניצנים. הם מתחילים בהפגזת הקיבוץ, ולאחר מכן תוקפים באור ראשון כוחות החי"ר מצפון, כשהיעד הראשון הוא גבעת המכלים. הלוחמים מצליחים להדוף את ההתקפה הראשונה בכוח רב ובלי לוותר. המצרים תוקפים אווירית את ניצנים כך שמערכת התעלות שלהם נפגעה וקווי הטלפון בין העמדות נותקו ורוב המקלעים שותקו. המצרים הסתערו שוב רגלית, והלוחמים השיבו אש ללא הרף. המצרים ירו ללא הפסקה עד שבכל העמדות על גבעת המכלים

הלוחמים נפצעו או נהרגו וגבעה זו נכבשה על ידי המצרים, שהתקדמו עם כוחותיהם הגדולים אל תוך הקיבוץ. הם היו נחושים לכבוש את הקיבוץ והקצו למשימה זו כוח רב מאוד. בשעה שתיים עשרה הלוחמים החלו לסגת מגבעת המכלים.

הפער בין יחסי הכוחות היה רב, והמצב החמיר מרגע לרגע ובא לידי ביטוי בדיווחיה של הקשרית מירה בן ארי שסירבה להתפנות במסגרת "מבצע תינוק" על אף שיש לה ילד קטן. היא נשארה להילחם בתירוץ שהיא היחידה שיודעת כיצד לתפעל את מכשיר הקשר. בעשר בבוקר היא שולחת את הדיווח האחרון: "אני משמידה את מכשיר הקשר ויוצאת להילחם".

על גבעת חדר האוכל הם הצליחו להחזיק עד השעה שתיים, ולאחר מכן החלו לסגת לכיוון "הארמון" תוך כדי לחימה. אברהם שוורצשטיין, מפקד ניצנים, עובר בין הלוחמים ומבין שהמצב בכי רע. יש כבר 30 הרוגים ונשקם היה דל. הוא מבין שאין לו יותר מדי ברירות, אין קשר עם המפקדה, אין נשק ואין אנשים. הוא יכול לבחור לסגת, להיכנע או להילחם עד הסוף המר. לקראת השעה ארבע הוא מחליט לנסות למלט את הלוחמים והפצועים ולסגת לדיונות מדרום לקיבוץ. המבצע נכשל והלוחמים לא מצליחים להתקדם אפילו מטר מהבניין כיוון שהמצרים מכתרים ומפגיזים אותם מכל כיוון.

אברהם מבין שכבר אי אפשר לסגת, והאפשרות היחידה שנותרה להם היא להיכנע כי בכל מקרה ניצנים תיפול בידי המצרים. הוא מעלה את אחד החבר'ה מחוץ לעמדה כשבידו גופייה לבנה שמסמלת כניעה. הלוחם נופף בגופייה והוא מיד נורה ונהרג במקום. אברהם שומע את נפילתו של הלוחם ומחליט לצאת בעצמו. הוא נפגע מרסיסים בחזה ובכל זאת ממשיך לצעוד. הקשרית מירה בן ארי שומעת שאברהם נפצע ומצטרפת אליו. השניים התקרבו לאיטם אל קבוצת הקצינים המצרים, כשלפתע שלף אחד מהם אקדח וירה באברהם שצנח ומת. מירה לא מהססת, ויורה מתת-המקלע שבידה אל הקצין המצרי והורגת אותו, והיא מיד נהרגת במקום.

105 הלוחמים שנותרו בחיים נכנעו ונלקחו בשבי על ידי המצרים שהופתעו למראה הכוח הזעום שנלחם נגדם בעוצמה רבה. בקרב על ניצנים נפלו 33 חברי וחברות קיבוץ וחיילים, ורבים נפצעו.

ב-27 באוקטובר 1948, נסוגו המצרים מגזרת איסוד וכוחות צה"ל השתלטו חזרה על השטח. בחורף 1949 שוחררו השבויים מהשבי המצרי. כשהם מגיעים לארץ איש לא מקבל את פניהם והם מתקבלים בבושת פנים כשבניגוד אליהם, שבויי גוש עציון מתקבלים בכבוד רב. איך ייתכן שלוחמים גיבורים שכאלה יקבלו יחס משפיל שכזה?

שלושה לוחמים שהיו בעמדות מצליחים לברוח בצהריים ומגיעים למטה החטיבה. סביב הלחימה בניצנים היה ערפל ולא ידעו את חומרת המצב, לכן כשהשלושה מגיעים הם מוסרים מידע חלקי ולא מדויק. שמעון אבידן, מח"ט גבעתי מפרסם עם תם הלחימה דף קרב בעל מסר חד משמעי: "נפילת ניצנים - כישלון היא". מאחר והלוחמים נלחמו פחות מיממה, והיו להם רק 33 הרוגים ומי שנותרו בחיים נכנעו למצרים, הסיקו שהלוחמים לא נלחמו כראוי ומיהרו להכנע ונכשלו בביצוע המשימה. אבא קובנר, הקצין התרבותי של החטיבה, מעביר ביקורת קשה ונוראית רק לפי כמות הידע הקטנה שהיתה בידו. הוא כותב כך: "הכישלון חמור. אין מגינים על תנאי. הגנה - משמע להכין את ההגנה. בכל כוחות הגוף והנפש! ואם יפקוד הגורל: טוב ליפול בחפירות הבית מאשר להיכנע לפולש רצחני. להיכנע - כל עוד חי הגוף והכדור האחרון נושם במחסנית, חרפה היא! לצאת לשבי הפולש - חרפה ומוות!" אבא קובנר היה במרד גטו ורשה והוא ניצול שואה. הוא הטמיע את המשפט "לא נלך כצאן לטבח" ומבחינתו אין דבר כזה להרים ידיים. אך אבא קובנר לא ידע כי לוחמי ניצנים נלחמו עד הטיפה האחרונה ורק כשממש לא היה סיכוי כיוון שמעל 30 כבר נהרגו והיו המון פצועים והנשק היה דל, נכנעו. אבידן וקובנר, עם כמה שהיו מורעלים והגאוה היהודית פיעמה בהם, הלהט הזה "הרעיל" את שמם הטוב של לוחמי ניצנים, אבל כן הרעיל לטובה את שאר היישובים היהודיים להמשיך להילחם. כמעט שנה לאחר הקרב, כשתושבי הקיבוץ חוזרים להקים מחדש את ניצנים הם לא חוזרים בדיוק לאותו

המקום אלא מעט מזרחה משם בעקבות ההשמצה והבושה שהם חוו. הם חשבו שכולם יודעים ומכירים את מסירות הנפש והגבורה שלהם בקרב ומגלים ההפך, שהכפישו את שמם. הלוחמים דורשים מהרמטכ"ל יעקב דורי להקים ועדת חקירה. הוא מינה ועדה שחקרה את כל הקרב ואכן שפכה אור על הדבר וטיהרה את שמם. אמנם הלוחמים קיבלו התנצלות ונכתב שם שהם לחמו בתנאים מחפירים, ללא קשר עם העורף ונלחמו עד הכדור האחרון, אך מאוד קל להכתים וקשה לטהר את התודעה שהשתרשה. אבא קובנר מעולם לא הגיע להתנצל בפני לוחמי ניצנים, ושמעון אבידן התנצל בפניהם ולקח אחריות מלאה על טעותו המרה. הקרב על ניצנים הוא סמל לגבורה ונחישות יהודית, ומלמד אותנו עד כמה דיוק בפרטי מידע הוא חשוב היסטורית למרות להט הקרב כדי ששמם של גיבורי ישראל לא יוכתם.

מירה בן ארי עם בנה

הריסות היישוב ניצנים

"לנוע לנוע" - המלצה לטיול משפחתי/נטע קידר

"לנוע, לנוע בעקבי הצאן, לנשום אויר, להיחשף קצת לרוח, לגשם, לדברים מאוד מטהרים. כשמעיזים לצאת, זוכים להרבה ברכה במפגש החי עם העולם"
(יאיר הר סיני)

והפעם - רכס התוואמין -

הקייץ מתחיל להגיע אלינו וההר מקבל צבע אחר ובחודשים האחרונים המועצה בשיתוף היישוב יצאו לסלילת דרכים בכל המרחב.

אחד המסלולים שפרצו הוא רכס התוואמין מגבעת חנן, עלייה לרכס ועד לאביגיל!

מסלול יפהיפה עם נוף למדבר, היסטוריה, ארכאולוגיה, צמחים נדירים, נקודת מים וציונות! בעלון של חודש אדר, חמי זלצר, כתב על חשיבות שלושת עקרונות האחיזה בשטח: התיישבות, חקלאות וטיילות. והפעם ננסה לעשות זאת בדרך של טיילות

"כל מקום אשר תדרוך כף רגליכם בו".

אופי המסלול:

יש שלוש דרכים לעשות את המסלול.

מסלול מעגלי - התחלה בגבעת חנן, עלייה לרכס התוואמין, הליכה צפונה על הרכס וירידה קצת לפני מצפה יאיר בוואדי שמדרום למצפה יאיר ("עמק הצמחים הנדירים") עד יער גבעת חנן שם יש ספסלים ומקום לשבת. אורך כל המסלול הזה הוא כ-4 ק"מ.

מסלול קווי - התחלה בגבעת חנן, עלייה לרכס התוואמין, הליכה צפונה על הרכס, דרך מצפה יאיר עד לאביגיל. (אם כבר הגעתם קפצו להתרענן בבור באביגיל). אורך כל המסלול הזה הוא כ-6 ק"מ. את המסלול הזה ניתן לעשות רכוב עם כל רכב. מומלץ!

מסלול עוטר סוסיא - המסלול הזה עוד לא מסומן אך היישוב בשיתוף הבית ספר שדה ובשיתוף רט"ג עובדים על לסמן את כולו ולהפוך אותו לנגיש. ועד שזה יקרה אפשר להיות החלוצים ולצאת מגבעת כחליל לגבעת הדגל, לגבעת האלונים, לגבעת הרועה, לגבעת הצופה, לרכס האמונה(התוואמין), לרדת מהרכס דרך עמק הצמחים הנדירים ולסיים בגבעת חנן. מקווים שבתקופה הקרובה מאוד נצליח להגשים את החלום! עיקבו אחרי הפירסומים.

הוראות הגעה:

ככדי להתחיל בגבעת חנן ניתן לכתוב בוויז "בית קברות הר חברון"

<https://waze.com/ul/hsv8fx4mvu>

הסיום של המסלול הקווי נמצא ביישוב אביגיל.

תיאור המסלול הרגלי:

נתחיל את המסלול בשביל ג'יפים לבן שיוצא מהכביש של גבעת חנן. גבעת חנן (7) - במורדותיו של רכס תוואמין מערבה - בעמק סוסיא אפשר לומר... מלבלב לו יער סוסיא שבסמיכותו מספר קראוונים ובית כנסת, זו גבעת חנן. על שמו של חנן פורת איש ההתיישבות, איש חזון ומעש, איש תורה ועבודה. בשמו וברוחו תושבי המקום נאחזים האדמת ההר. ניתן לטייל ביער ולטפס אל השכונה וליהנות מיופיה. ביער שולחנות פיקניק לטובת המטיילים.

בעיקול לפני בית הקברות, השביל יתחיל לעלות לרכס ונעלה איתו. מצד ימין נראה את החממות של חישתיל ולאחריהם נראה עבודות על כרם חדש. במקביל מצד שמאל נראה את הממצאים של החפירה הארכאולוגית. (6) אבני גזית בדמות בסיס מצודת הגנה כזו הדומה למצודה ברוג'ום אל חמירי (1).

בסמיכות לה מערת קבורה עם חצר הקבר, מערה מרשימה במיוחד. החפירה הארכאולוגית שם בעיצומה. נכוננו לנו עוד גילויים בעזרת ה'. בהמשך הדרך נראה את החווה של משפחת שימחוביץ שעלו לנקודה כתגובה לפיגוע בעלי (תשפ"ג).

נמשיך על השביל ונתחיל לראות את מדבר יהודה! יש פינה נחמדה לעצירה עם פרגולה ונדנדות. בהמשך השביל רגע לפני מצפה יאיר יש מסלול הפונה שמאלה מי שמטייל במסלול המעגלי ייקח את הפנייה הזאת ויעבור בין הכרמים וב- "עמק הצמחים הנדירים" (8) עד לגבעת חנן בחזרה.

עמק הצמחים הנדירים הוא הואדי העולה לרכס האמונה מכיוון בית העלמין [בצמוד לחישתיל], הואדי הזה ידוע בעושר מיני הצומח הקיימים בו. בכלל איזור רכס תוואמין – רכס מעון על גבול המדבר ידוע בתנאיו המיוחדים עבור צומח. כאן צומחים צמחים נדירים, אנדמים וגם מינים "אדומים" [מינים בסכנת הכחדה] רט"ג עומלת בשימור האיזור ושימור המינים והשבטם. לאחרונה הוצבו שלטי הסבר בכניסה לואדי. בחודשי החורף והאביב מומלץ מאוד להגיע ולטייל בו. כשהכל מלבלב ופורח באופן מרשים. ולפגוש בצמחים הנדירים. כמו סיגל תמים, אכילאה ארם צובה ועוד...

ההולכים במסלול הקווי ימשיכו למצפה יאיר ויפנו ימינה לכיוון קפה רונאל, לאחר קפה רונאל להמשיך ישר בשביל צפונה עם השילוב של הנוף המדברי וההררי, בדרך נראה את הנקודה החדשה של החווה באביגיל ולאחר מכן נגיע לאביגיל מכיוון דרום. ממליצה להמשיך לבור באביגיל לסיום מרענן (עוד הליכה קצרה).

ההליכה והטיול במרחבי סוסיא והר חברון היפים חשובים כל כך להיאחזות שלנו בקרקע כדי להראות שאנו רוצים את המרחב ושהוא שלנו ובנוסף גם פנימה אל עצמנו שנכיר ונאהב את המרחבים שלנו. להשלמת מסלול עוטר סוסיא המזרחי המופיע כאן, ניתן להמשיך לעוטר סוסיא המערבי שמפורט בעלון אדר.

נוסיף כאן עוד שלוש נקודות עניין שניתן לשלבן במסלול זה:

גבעת הצופה (5) – מתנשאת בשיא הגובה של הרכס שמדרום לסוסיא. בגבעה מגדל תצפית גדול שניתן לטפס עליו ולראות דרומה עד באר שבע, התחנה הסולארית באשלים, יער יתיר. וצפונה את אביגיל, תל מעון, וכמובן יטא וחברון. במזרח רכס תוואמין ובמערב רכס דהריה.

הבור האדום (10) בור מים עם בוסתן מטופח ונעים ששופץ וניטע לזכרו של אורי בר חי ז"ל בן הישוב סוסיא. במקום שביל מסודר, ספסל ועצי פרי צעירים.

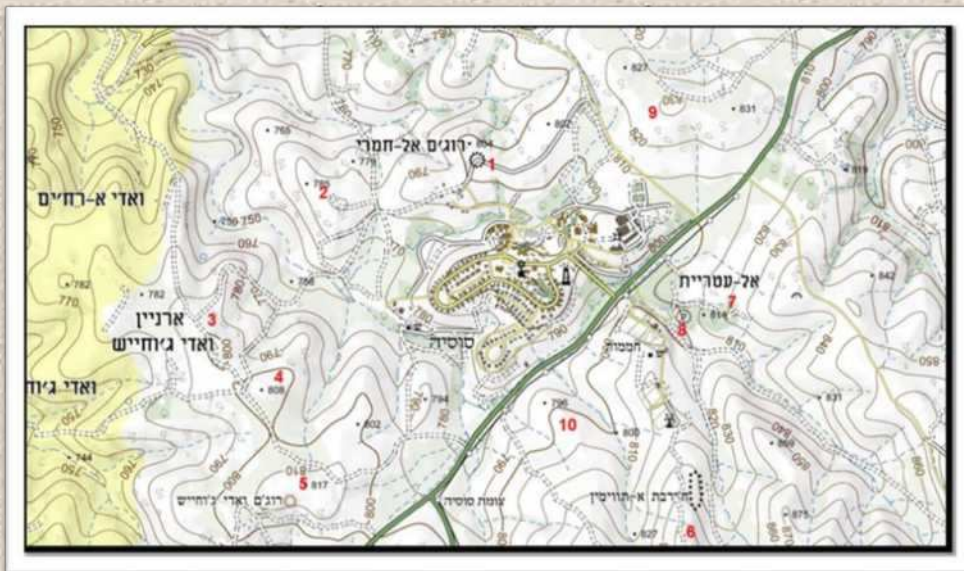
גבעת הנוטר (9) – גבעה נוספת צפונית לסוסיא, טיפה מצפון לכביש המוביל לאתר סוסיא הקדומה. בה הוצב מגדל תצפית שנראה מהכביש. עוד נקודה אסטרטגית וחשובה לשמירה על הדרכים ופיתוח עתודות קרקע מצפון לסוסיא. גבעה זו חותמת את שלל הנקודות העוטרות את סוסיא.

ניפגש בשבילים!!!

אזהרות:

- יש להתעדכן באתרי תחזית מזג האוויר לפני היציאה למסלול.
- קליטה סלולרית- יש קליטה.

מפת גבעות סוסיא:

"טבע בעונה" - שרקרק מצוי / נטע זמירי

ארץ ישראל, "ארץ זבת חלב ודבש" ידועה במגוון אזורי האקלים בה כגון המדבר, העמקים, מישור החוף, ההר הגבוה ועוד, כל זאת ועוד בזכות מיקומה הגיאוגרפי המיוחד ביחס לעולם. נוסף לזה, ייחודיות זו, מביאה יחד איתה לארץ תופעות טבע נפלאות ומעניינות במיוחד, שאחת מהעיקריות שבניהן היא מגוון הציפורים הנוודות דרכה, החולפות והנמצאות בה.

עונת הקיץ מתקרבת ואיתו סוף האביב, וודאי נתקלתם בציפור מיוחדת ולא רגילה באזורינו שבהר חברון, אם זה בטבע, על ענף בודד, כפרטים רבים או בודדים על חוטי החשמל, בתעופה זוגית, להקה גדולה, בשריקות קולניות או אפילו ובעיקר בקבוצות הוואטצאפ של צלמי הטבע באזור, בתמונות מרהיבות וצבעוניות כל כך, שאכן לא פשוט לתפוס בכזאת קלות.

אז אם שאלתם את עצמכם מי הוא היפוף החששן הזה, זהו השרקרק המצוי !

(מצורפות תמונות שצילמתי, איזור סוסיא)

או בשמו העממי "**Bee-eater**" = "אוכל דבורים", שרקרק כמובן במקור משריקותיו הקולניות הנשמעות כמעין "רריפ רריפ" גרוני, נשמעות למרחק ומסגירות לעיתים קרובות להקה מתקרבת. ואם תרצו בשמו הערבי הפחות ידוע "וארואר" שאותו העניקו לו ערביי הארץ במקור מקולות שריקתו הנוספות, הנשמעות בכתיבה כך- "שרק-וארר שרק-וארר".

דמיינו לעצמכם רגע אורך מזלג והכפילו אותו לערך ב-1.5, זהו ממוצע אורכו של השרקרק הזכר מקצה מקורו ועד קצה הזנב- 25-30 ס"מ. אורך מוטת כנפיו היא כמעט כאורך גופו, ומקורו כ-3-4 ס"מ! משקלו של השרקרק נע בין 46-65 גרם. הנקבה לרוב קטנה יותר מהזכר, וכך גם הפרט הצעיר.

ואיך אפשר שלא לתאר את צבעיו המרשימים והבולטים של השרקרק המצוי, ייחודי וצבעוני למדי, גרון צהוב בוהק, מקור שחור, כתם כתף לבן צהבהב, בכנפיים כתם כתום מעומעם, הכיפה והגב בגוון אדום חום, פס עין שחור ומעל פס תכלת בהיר בדיוק כמו צבע בטנו הארוכה, לרוב זנבו הארוך בצבעי ירוק משולב עם תכלת ובתעופה ניתן לזהות את בטנו התכלת וכנפיו בהירות עם פס שחור בתחתית. בקיצור, כל צבעי הקשת!

השרקרק הינו עוף קטן השייך למשפחת השרקרקים מסוג שרקרק, שלו 21 מינים שמתוכם 3 נראו בישראל, שרקרק מצוי, שרקרק ירוק ושרקרק גמדי. רוב מיני השרקרק חיים באזורים חמים, אסיה ואירופה.

השרקרקים המצויים, לרוב הם רק עוברי אורח כאן וארץ ישראל משמשת להם כארץ מעבר ותחנה לאיסוף מזון ומנוחה, בדרכם הארוכה למחוז דגירתם וממנו בחזרה למשכני החורף שלהם שבאפריקה הדרומית, אך חלק שני של השרקרקים המצויים נמנה יחד עם ציפורי הקיץ שלנו ואת ימי הקיץ החמים הם יבלו וידגרו בארץ, בעיקר באזורי המרכז והצפון, מקו באר שבע וצפונה. ארץ ישראל היא גם מולדתם של חלק מהשרקרקים, בה הם יבנו את קניהם ויגדלו את הדור החדש עד ימות הסתיו, בשלבם למחוז החורף באפריקה. (בעיקר במאי-אוגוסט) ולכן דווקא בתקופה זו, תחילתו של הקיץ, פתאום השרקרק נראה באזורינו ובכמות רבה כל כך.

תזונה:

השרקרק ניזון מחרקים שונים כגון, נמלים, חגבים, זבובים, שפיריות, חיפושיות פרפרים ועוד, אך מזונו העיקרי והמועדף הוא הדבורים, דבורות הדבש והצרעות שזאת בהחלט כבר ניתן להבין ממקור שמו העממי והפשוט "אוכל הדבורים".

אז כדאי לצפות בלהקת שרקרקים מתוקה ואנרגטית אל תשכחו ללכת בעקבות הכוורות, כשתגיעו, אתם בוודאי תקלו בהם!

את טרפו השרקרק לוכד תוך כדי מעוף אירובטי מרשים: חותר בכנפיו, דואה, מתמרן ומסתובב, לעתים הוא עט על טרפו מעמדת תצפית. את הטרף הקטן, המזון הנוח יותר לעיכול (לדוג, נמלים מעופפות, זבובים) השרקרק תופס ובולע תוך כדי תעופה, אך את הטרף הגדול יותר, בתופעה מרשימה ומיוחדת, השרקרק אוכל רק לאחר שלוקח ל"שולחן האכילה", לאחר תהליך הכשרה, ובצורה חכמה הוא תופס במקורו המוארך והכפוף את הדבורה/צרעה בעלת העוקץ. מניף וחובט אותה על הענף מספר פעמים, עד כאשר כל הארס יצא או לעתים אפילו העוקץ עצמו מתנתק מבטנה, לאחר מכן לוחץ אותה בקצה מקורו המחודד והחזק ורק אז משליך אותה בתנופה לתוך גרונו.

(מצורפת תמונה של שרקרק בוגר עומד על חוט תיל לאחר שצד טרף קטן במקורו)

ואת החלקים הקשים יותר לעיכול, הוא פולט בצורת צנפה, כמו הכנפיים והשלד החיצוני הנוקשה. הדבורים והצרעות אהובים עליו במיוחד, נצפו שרקרקים שאכלו 250 דבורים ביום!

אז לסיום, צאו לטבע ואל תפספסו את הופעתו המיוחדת והמרשימה של השרקרק המצוי שלנו, רגע לפני שיחזור למשכנו החורפי באפריקה. וכשתשמעו לפתע שריקות ציפורים קולניות והמוניות, הרימו את הראש וצפו בחבורת שרקרקים מתוקה ומיוחדת!

תמונות נוספות של שרקרקים:

כולם רוצים שירים פשוטים... הדסה לוי

לכל זמן ותקופה יש שיר. שיר שמלווה אותנו. יש שירים שכיף לשים למשפחה בבית, שירים לנסיעה, שירים שמורידים דמעות וגם שיר שפשוט כיף לשיר במקלחת. בפניה זאת נעלה מידי חודש שיר עם נגיעה אישית. מוזמנים לשלוח בקשות...

השכם השכם בבוקר

מילים: רחל שפירא

השכם השכם בבוקר יצאנו לדרכנו
יצאנו לדרכנו שקטים ונדהמים.
עקבות הסערה היו בכל מקום
כמו צללים גדולים, כמו עדים אילמים.

השכם השכם בבוקר יצאנו לדרכנו
מילים שלא אמרנו הכונו בשתיקה.
עקבות הסערה היו בכל מקום
ידענו שצפויה עוד דרך ארוכה.

אחר כך עלתה השמש מול עינינו הלאות
והאירה באור חדש את הקור והבדידות
וכל מי שהיה שם יכול היה לראות
כמה אותות קטנים חמים של ידידות.

אחר כך הלכנו יחד מול השמש העולה
שהאירה את עולמו של כל איש באור חדש,
הבטחנו לעצמנו ללמוד מהתחלה
מה פשר טוב או רע, טמא או מקודש.

השכם השכם בבוקר יצאנו לדרכנו.
הפקרנו את פנינו לרוח הקרה,
עקבות הסערה היו בכל מקום
כמו חותם בוער, כמו צעקה מרה.

אחר כך זרחה השמש על אחינו הנחים
והאירה באור חדש את פצעינו הגלויים,
לאט לאט למדנו שוב להבחין
בכח המופלא של החיים.

אחר כך זרחה השמש ברוך וברחמים
והאירה באור חדש את האימה והתקווה,
וכל מי שהיה שם ביקש לו ניחומים
בחסד ומסירות, סליחה ואהבה.

בשנת 1975 שנתיים אחרי מלחמת יום כיפור יצא השיר לאור. הוא נכתב ממש בסיום המלחמה על ידי המשוררת רחל שפירא. רחל נולדה בקיבוץ שפיים שאיבד הרבה מחבריו במלחמה והשיר שכתבה שיקף בפשטות את כאבה, תקוותה והדרך שהיא וכל עם ישראל עברו באותו הזמן. הוא התאים לתחושת הטלטלה שאפפה את הכל וגם לאור החדש של התקווה לעתיד.

שמעתי את השיר לאחרונה והתקשתי להאמין שהוא לא נכתב על ימים אלו.

בינתיים אין לי מילים מול הסערה, הכאב, הבלבול והתפילות.

לא אכתוב על המלחמה ההיא ולא על המלחמה הנוכחית, רק אתמקד לרגע בתיאור השיר את השמש העולה.

"כך היא גאולתן של ישראל, בתחילה קמעא קמעא, כל מה שהיא הולכת היא רבה והולכת" (ירושלמי ברכות).
חודש אייר מביא לנו עם האביב את בשורת הגאולה, שמגיעה לאט אבל לא מפסיקה מהרגע שהתחילה.
במוצאי יום הזיכרון נחגוג את יום העצמאות, שוב ננסה מתוך השבר לתת לאור להיכנס. פנינו אל השמש העולה.

בתפילה שחבלי המשיח ימשכו ברחמים, בנחמה ובמתיקות גדולה. חודש טוב.

הוצה יהודה ושומרון

סדרה ייחודית ונדירה
של שמונה עשר טיולים
לאורך יהודה ושומרון

במשך שנה | ימי שישי
אחת לשלושה שבועות | מטיבי לבת
יוצאים לדרך: ט' אייר 17.05.24

ממורדות הגלבע שבצפון השומרון ועד לספר המדבר בדרום הר חברון אתרי היסטוריה ומורשת, מעיינות, תצפיות ואתרים ארכיאולוגיים מרשימים.

'עמיתים לטיולים', מרכז סיווד ולימוד שומרון, בית ספר שדה עפרה, מדרשת הרי גופא, בית ספר שדה כפר עציון, מדרשת חברון ומרכז סיווד ולימוד סוסײא. רכז הסדרה: אליקנה סוקולובר

הטיולים יתקיימו בהתאם לאישורים צבאיים והם נחונים לשינויים פתיחת הרשמה לכל טיול בנפרד כשבוע לפני הטיול | לפרטים נוספים: elkanasoko@gmail.com

<https://tickchak.co.il/62108>